

مقایسه مهارت‌های اجتماعی مثبت و منفی دختران پیش‌دانشگاهی مدارس دولتی، تیزهوشان و غیر انتفاعی

دکتر فرهاد ماهر *

دکتر سیف‌الله بهاری **

شیرین آیت‌الله زاده قمی ***

چکیده: هدف این مطالعه مقایسه مهارت‌های اجتماعی دختران پیش‌دانشگاهی در مدارس فرزانتگان (تیزهوشان)، عادی و غیر انتفاعی بود. نمونه‌های مطالعه شامل ۹۰ دانش‌آموز تیزهوش، ۱۱۰ دانش‌آموز مدارس عادی و ۱۱۰ دانش‌آموز مدارس غیر انتفاعی می‌شد که به طور تصادفی در دو مرحله انتخاب شدند و به پرسش‌نامه مهارت‌های اجتماعی ایندکس بیتزن پاسخ دادند و داده‌های به دست آمده با استفاده از تحلیل واریانس یک راهه (Anova) و آزمون t مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که نتایج زیر به دست آمد:

۱- بین مهارت‌های اجتماعی مثبت دانش‌آموزان تیزهوش و دانش‌آموزان مدارس غیر انتفاعی تفاوت معنی‌دار مشاهده می‌شود، اما بین مهارت‌های اجتماعی مثبت دانش‌آموزان تیزهوش و دانش‌آموزان مدارس عادی (دولتی) تفاوت مشاهده شده معنی‌دار نیست.

۲- بین مهارت‌های اجتماعی منفی دانش‌آموزان در سه موقعیت آموزشی تفاوت‌های مشاهده شده معنی‌دار نیست.

واژه‌های کلیدی: مهارت‌های اجتماعی، مدارس پیش‌دانشگاهی، مدارس دولتی، مدارس غیر انتفاعی، تیزهوشان.

مقدمه

پژوهش‌ها در مورد مهارت‌های اجتماعی و سازگاری اجتماعی کودکان و نوجوانان تیزهوش و سرآمد نشان می‌دهند هر چه این افراد تیزهوش‌تر باشند، مهارت‌های اجتماعی و نیز سازگاری عاطفی‌شان از حد مطلوب پایین‌تر است. در واقع این ادعا ترجیح بند بیشتر پژوهش‌هایی است که از

* عضو هیأت علمی دانشکده روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی - کرج

** عضو هیأت علمی دانشکده روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی رودهن

*** کارشناس ارشد روانشناسی

دهه ۱۹۳۰ (برای مثال پژوهش‌های بورکز^۱ جنسن و ترمن^۲ ۱۹۳۰، هالینگ ورث^۳ ۱۹۳۰) تا کنون انجام شده‌اند (برای مثال پژوهش‌های ژانوس و رایبسون^۴ ۱۹۸۵، گروس^۵ ۱۹۹۳، لاوکی^۶ ۲۰۰۷). این پژوهش‌ها مدعی‌اند که اکثر کودکان و نوجوانان تیز هوش مشکلات مربوط به مهارت‌های اجتماعی و سازگاری اجتماعی خود را درونی می‌سازند، این کودکان و نوجوانان بیشتر با مشکلات پذیرش اجتماعی و کنار آمدن با جو گروه همسالان مواجهند.

در این راستا برخی پژوهش‌ها موضوع دوستی در کودکان و نوجوانان عادی و تیز هوش را مورد بررسی قرار داده‌اند (فاین^۷، ۱۹۸۱) این پژوهش‌ها نشان می‌دهند کودکان عادی در سنین ۴ تا ۷ سال، دوستی را با مشارکت در فعالیت‌ها و پشتیبانی از هم در برابر رفتارهای تهاجمی دیگران نشان می‌دهند. پس از ده سالگی به ایجاد علائق مشترک، افکار و احساس‌های خصوصی و احترام و محبت دو جانبه می‌پردازند و به موازات افزایش سن، دوستی را بر حسب امری دو جانبه ادراک می‌کنند که به معنی درک و فهم احساس‌ها، اندیشه‌ها و شخصیت‌های یکدیگر است (سلمن^۸، ۱۹۸۱) در مقابل افراد تیز هوش و سرآمد ممکن است در سنین پایین‌تر به رشد این درک و فهم دو جانبه در دوستی نایل شوند، لذا ممکن است از دایره دوستی با همسالان خود از جهت توقعاتی که در باب دوستی در بین آنها وجود دارد بیرون بمانند. البته، به موازاتی که این کودکان بزرگتر می‌شوند، این تفاوت‌ها کاهش می‌یابد. (گروس^۹، ۱۹۹۳، گروه کلمبوس^{۱۰}، ۱۹۹۱، لاوکی^{۱۱}، ۲۰۰۷)، هر چند افزایش سن در افراد بسیار تیز هوش هنوز هیچ گونه تضمینی برای برقراری رابطه مناسب با گروه همسالان نیست (لاوکی^{۱۲}، ۲۰۰۷). گروه مهمی از کودکان و نوجوانان سرآمد و تیز هوش هم چنان مشکلات در مهارت‌ها و سازگاری‌های اجتماعی را نشان می‌دهند، و این به لحاظ پراکنش بسیار بین رشد اجتماعی و شناختی آنها با کودکان و نوجوانان عادی است. این پراکنش موجب می‌شود کودکان و نوجوانان تیز هوش رفتارهای نامناسبی از خودشان نشان دهند که در واقع واکنشی است به عدم پذیرش آنها از سوی گروه همسالان. یافته‌های پژوهشی به دفعات به مشکلات مهارت‌های خاص تعامل اجتماعی در کودکان و نوجوانان تیز هوش اشاره کرده‌اند. برای مثال، دالبرگ^{۱۳} (۱۹۹۲)، کندی^{۱۴} (۱۹۹۵) نشان دادند کودکان و نوجوانان تیز هوش اغلب پیوند اجتماعی مثبت با همسالان خود ندارند. این گروه رفتارهایی از خود نشان می‌دهد که عمدتاً

1- Burks, Jensen and Terman

2- Hallingwerth

3- Janas and Robinson

4- Gross

5- Lovclay, D.V

6- Fine, G.A

7- Selman

8- Columbus Group

9- Lowkelli

10- Dowlberg

11- Kennedy

به طرد و انزوای اجتماعی آنها منجر می‌شود. چنین رفتارهایی شامل پرسش‌هایی است که به فعالیت‌های گروه همسالان ربطی ندارند، مثل گفتگوی بیش از حد در مورد خود و مشکلات خود، ابراز عقاید و علایق خود در حالی که گروه همسالان عادی کار دیگری انجام می‌دهند و مخالفت مکرر با اهداف گروه و ناتوانی در مخالفت مثبت در آنها (پوتالاز و گاتمن^۱، ۱۹۸۱). این رفتارها موجب می‌شود که کودکان و نوجوانان تیز هوش محبوبیتی در گروه همسالان نداشته باشند (گاتمن ۱۹۸۱). نکته اساسی در برخی پژوهش‌ها اثر جنسیت است بر مهارت‌های اجتماعی و سازگاری عاطفی کودکان و نوجوانان تیز هوش. بدین معنی که دختران تیز هوش و سرآمد در کنار آمدن با همسالان عادی خود بهتر عمل می‌کنند و با اهداف گروه همسال همراه می‌شوند، انعطاف پذیرترند و می‌توانند نقش‌های اجتماعی گوناگونی مثل گوش دادن، پرسش‌گری در مورد علایق دیگران، ابراز احساسات متناسب با گروه و برقراری پیوند با دیگری را ایفا کنند (لاوکی ۲۰۰۷، والاس^۲، ۱۹۸۶).

پژوهش‌هایی چند نیز به یافته‌های متفاوت دست یافته‌اند، متفاوت با آنچه خط اصلی پژوهش‌ها در باب مهارت‌های اجتماعی کودکان و نوجوانان تیز هوش گزارش کرده‌اند. برای مثال، برخی پژوهش‌ها از مهارت‌های اجتماعی بالاتر افراد تیز هوش در مقایسه با افراد عادی خبر داده‌اند (محمدی، ۱۳۷۳؛ فتحی، ۱۳۷۰؛ جانسون^۳، ۱۹۶۲؛ و لی^۴، ۲۰۰۶؛ واتسون^۴، ۲۰۰۷؛ ترخان و ازه‌ای، ۱۳۷۲؛ وام پولد، ۱۹۹۵). همه این مطالعات گزارش کرده‌اند که دانش‌آموزان تیز هوش دارای مهارت‌های اجتماعی بالاتری در مقایسه با کودکان عادی می‌باشند و این در حالی است که میکلسون^۵ (۱۹۸۳) و گرشام^۶ (۱۹۸۷) در مطالعات خود نتوانستند تفاوت معنی‌داری در مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان تیز هوش و عادی به دست آورند. شلونندی و مک فال (۱۹۸۵). سرانجام مدعی شدند که مهارت‌های اجتماعی عامل کلیدی در توانایی افراد محسوب می‌شود. این ادعا با یافته‌های پالینا^۷ (۲۰۰۵)، سالو^۸ (۲۰۰۶)، نلسون^۹ (۱۹۹۷)، لی^{۱۰} (۲۰۰۶)، هال^{۱۰} (۲۰۰۶)، شیر^{۱۱} (۲۰۰۶)، استین^{۱۲} (۲۰۰۷) و وودز^{۱۳} (۲۰۰۶) هماهنگ و همسوست.

1- Putallaz and Gottman
4- Watson
7- Pavlina, S
10- Hall, K
13- Woods, L

2- Wallace
5- Mickelson
8- Salvo, D
11- Scheer, l

3- Johnson
6- Gresham, F
9- Nelson, L
12- Steen, S

با توجه به یافته‌های پژوهشی موجود، هدف این مطالعه، مقایسه مهارت‌های اجتماعی دختران پیش‌دانشگاهی است که در مدارس تیزهوشان، دولتی و غیر انتفاعی به تحصیل اشتغال دارند. در این راستا فرضیه‌های زیر مورد بررسی قرار گرفتند:

- ۱- مهارت‌های اجتماعی مثبت دانش‌آموزان شاغل به تحصیل در مدارس تیزهوشان، عادی و غیر انتفاعی متفاوت است.
- ۲- مهارت‌های اجتماعی منفی دانش‌آموزان شاغل به تحصیل در مدارس تیزهوشان، عادی و غیر انتفاعی متفاوت است.
- ۳- دانش‌آموزان دختر شاغل به تحصیل در مدرسه تیزهوشان، در مقایسه با مدارس عادی و غیر انتفاعی توأمان از مهارت‌های اجتماعی مثبت بیشتری برخوردارند.
- ۴- دانش‌آموزان شاغل به تحصیل در مدرسه تیزهوشان در مقایسه با مدارس عادی و غیر انتفاعی توأمان از مهارت‌های اجتماعی منفی بیشتری برخوردارند.

روش پژوهش

جامعه آماری این پژوهش را دانش‌آموزان دختر پیش‌دانشگاهی شاغل به تحصیل در مدارس تیزهوشان، عادی و غیر انتفاعی در سال تحصیلی ۱۳۸۵ تشکیل می‌دهد. با توجه به تناسب تعداد دانش‌آموزان شاغل به تحصیل در هر یک از موقعیت‌های آموزشی ۲۱۶ نفر در فرزنانگان و ۱۲۵۷ نفر در عادی و ۶۹۴ نفر در مدارس غیر انتفاعی و با استفاده از فرمول $n = 1 - \text{استرگینز}^1$ (پودوری^۲ راثو، ۲۰۰۰) اندازه حجم نمونه مشخص شد. افراد نمونه در سه گروه به ترتیب برای فرزنانگان ۹۰ نفر، عادی ۱۱۰ نفر و غیر انتفاعی ۱۱۰ نفر به‌دست آمد. روش نمونه‌گیری در این پژوهش روش نمونه‌گیری مرحله‌ای بود.

ابزار پژوهش

ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش عبارت است از سیاهه سنجش مهارت‌های اجتماعی ایندر بیتزن^۳ و فوستر^۴ (TISS) (۱۹۹۲) که حاوی ۳۹ گزاره شش‌گزینه‌ای است. پاسخ به هر گزاره در دامنه‌ای از نمرات ۱ (اصلاً صدق نمی‌کند) تا ۶ (همیشه صدق می‌کند) نوسان دارد. که آزمودنی‌ها برحسب برداشت خود و میزان موافقت یا مخالفت خود یکی از آنها را علامت می‌زنند.

1- Ster Gines

2- Pouduri- Rao

3- Inder Bitzen

4- Foster

این پرسش‌نامه در حقیقت از دو قسمت مهارت‌های اجتماعی مثبت و منفی تشکیل شده است که شیوه نمره‌گذاری برای هر دو قسمت یکسان است.

بخش رفتارهای مثبت شامل گزاره‌های شماره ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۸، ۲۹، ۳۳، ۳۰، ۳۴، ۳۷، ۳۵، ۳۸، ۳۹، ۱۱، ۱۵، ۱۷، ۹، ۷، ۶، ۳، ۱۸ و بخش رفتارهای منفی، شامل گزاره‌های شماره ۱، ۲، ۴، ۵، ۸، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۶، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۳۲، ۳۱، ۲۷، ۳۶ می‌باشد. گفتنی است که سیاهه مهارت‌های اجتماعی فوستر^۱ و ایندربیتزن^۲ در اصل دارای ۴۰ گویه می‌باشد و در نسخه اصلی گویه شماره ۲۳، به علت عدم هماهنگی با فرهنگ کشورمان حذف شده است. برای بخش مثبت این پرسش‌نامه، ضریب اعتباری معادل ۰/۸۰۷۱ و برای بخش منفی آن اعتباری معادل ۰/۸۰۵۱ به دست آمد. پرسش‌نامه مهارت‌های اجتماعی، در اصل دارای ۴۰ سؤال است که توسط ایندربیتزن و فوستر (۱۹۹۲) طراحی شده است و اعتبار آن برای بخش مثبت ۹۰٪ و برای بخش منفی ۷۲٪ و ثبات درونی^۳ آن ۰/۸۸٪ گزارش شده است. روایی همگرای^۴ آن از راه‌های گوناگون از قبیل مقایسه پرسش‌نامه (TISS) با اطلاعات ارزیابی خویشتن، ارزیابی گروه همسالان و داده‌های جامعه سنجی^۵ و روایی تشخیصی^۶ آن به وسیله بررسی همبستگی بین نمرات مهارت‌های اجتماعی^۷ و مطلوبیت اجتماعی^۸ و موقعیت‌های اقتصادی اجتماعی^۹، و دیگر ابزارهای مدادی کاغذی به وسیله ایندربیتزن و فوستر مورد ارزیابی قرار گرفته و نتایج به دست آمده، دال بر روایی همگرا و روایی تشخیصی قابل قبول این پرسش‌نامه بوده است.

نحوه ارزیابی مهارت اجتماعی هر فرد توسط این پرسش‌نامه به این صورت است، که اگر فردی نمره‌اش در بخش منفی، به طور معناداری بالاتر از میانگین گزارش شده برای آن بخش باشد، و یا در بخش مثبت، نمره‌اش به طور معناداری پایین‌تر از میانگین بخش مثبت باشد، حدس زده می‌شود که آن شخص مشکلات اجتماعی (ناشی از نقص در مهارت‌های اجتماعی) داشته باشد. این پرسش‌نامه (TISS) در سال ۱۳۷۸ توسط امینی در سطح شهر تهران برای دانش‌آموزان دختر مقطع دوم راهنمایی، اعتباریابی شده که نتایج آن حاکی از این بوده است که بیست سؤال بخش مثبت دارای ضریب اعتبار ۰/۷۱ و بیست سؤال بخش منفی، دارای ضریب اعتبار ۰/۶۸ می‌باشند (نظری، شهلا ۱۳۸۱).

1- Foster, s

4- Discriminant validity

7- Social Skills

2- Inderbitzen, H

5- Sociometric data

8- Social desirability

3- Internal consistency

6- Rating by peers

9- Socioeconomic status

شیوه اجرا

بعد از انتخاب گروه نمونه، پرسش‌نامه‌ها در محل کلاس در بین دانش‌آموزان توزیع گردید و پس از توضیح مقدماتی، از آنها خواسته شد به پاسخ دهی بپردازند.

تعداد ۹۰ نفر از مدرسه تیزهوشان، ۱۱۰ نفر از مدارس غیر انتفاعی و ۱۱۰ نفر از مدارس دولتی انتخاب شدند و پرسش‌نامه در میان آنان پخش گردید. دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی به جهت همگن بودن از گروه‌های ریاضی و تجربی مدارس انتخاب شدند. زیرا رشته علوم انسانی در مدرسه تیزهوشان نبود.

پس از جمع‌آوری پاسخنامه‌ها و محاسبه داده‌های خام اعضای گروه‌های نمونه، نمرات مهارت‌های اجتماعی مثبت و منفی دانش‌آموزان در سه نوع مدرسه عادی، غیرانتفاعی و تیزهوشان (فرزانگان) محاسبه شد.

به منظور آزمودن سؤالات تحقیق، از تحلیل واریانس یک‌راهه، آزمون تعقیبی شفه و آزمون t استفاده شد.

یافته‌ها

فرضیه اول پژوهش مدعی بود که مهارت‌های اجتماعی مثبت دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی مدارس دخترانه تیزهوش، عادی و غیر انتفاعی متفاوت است. برای آزمون این فرضیه از مدل آماری تحلیل واریانس یک راهه استفاده شد. نتایج در جدول ۱ منعکس است. همانطور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود با توجه به این که مقدار F محاسبه شده (۷/۵۷۶) از F جدول در سطح ۰/۰۱ بزرگتر است، پس فرض صفر رد و فرض محقق پذیرفته می‌شود و به عبارت دیگر بین میانگین مهارت‌های اجتماعی مثبت دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی تیزهوش، غیرانتفاعی و عادی در ۳ محیط آموزشی تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول ۱: مقایسه میانگین‌های مربوط به مهارت‌های اجتماعی مثبت در سه محیط آموزشی (anova) مثبت

سطح معنی‌داری	F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	بین گروهی
۰/۰۰۱	۷/۵۷۶	۱۵۰۹/۵۵۳	۲	۳۰۹/۱۰۷	بین گروهی
		۱۹۹/۲۶۳	۲۳۹	۵۰۸۱۱۱/۹۶۳	درون گروهی
			۲۴۱	۵۳۸۳۱/۰۷۰	مجموع

جدول ۲: آزمون تعقیبی شفه برای معنادار بودن تفاوت مهارت‌های اجتماعی مثبت مدارس

(I) متغیر	(J) متغیر	اختلاف میانگین	خطای استاندارد	سطح معنی‌داری	٪۹۵ فاصله اطمینان	
					کران بالا	کران پایین
۱/۰۰	۲/۰۰	۶/۹۷۸۷	۲/۰۵۹۰۴	۰/۰۰۴	۱۲/۰۴۸۵	-۱/۹۰۹۰
	۳/۰۰	-۲/۹۳۳۹	۲/۲۲۸۵۵	۰/۹۹۱	۵/۱۹۳۲	-۱/۷۸۱۰
۲/۰۰	۱/۰۰	-۶/۹۷۸۷	۲/۰۵۹۰۴	۰/۰۰۴	-۱/۹۰۹۰	-۱۲/۰۴۸۵
	۳/۰۰	-۷/۲۷۲۶	۲/۲۲۸۵۵	۰/۰۰۵	-۱/۷۸۱۰	-۱۲/۷۵۹۸
۳/۰۰	۱/۰۰	۲۹۳۹	۲/۲۲۸۵۵	۰/۹۹۱	-۵/۱۹۳۲	-۵/۷۸۱۰
	۲/۰۰	۷/۲۷۲۶	۲/۲۲۸۵۵	۰/۰۰۵	۱/۷۸۵۵	-۱۲/۷۵۹۸

همانطور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود. نتایج آزمون تعقیبی شفه نشان می‌دهد که میانگین مهارت‌های اجتماعی مثبت دختران مدارس دولتی از مدارس غیرانتفاعی بیشتر و همچنین میانگین مهارت‌های اجتماعی مثبت دختران تیزهوش پیش‌دانشگاهی نسبت به مدارس غیر انتفاعی بالاتر است. ولی دختران مدارس تیزهوش و دولتی از نظر مهارت‌های اجتماعی مثبت تفاوت معنی‌دار ندارند.

در پاسخ به ادعای فرضیه دوم که مدعی است دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی مدارس دخترانه تیزهوش، عادی و غیر انتفاعی دارای مهارت‌های اجتماعی منفی متفاوتی هستند، از مدل آماری تحلیل واریانس یک راه استفاده شد، با توجه به این که مقدار F محاسبه شده ($F=۱/۴۰۹$) در ۵% ($P<۵\%$) از F جدول کوچکتر است. می‌توان نتیجه گرفت که میانگین مهارت‌های اجتماعی منفی در سه محیط آموزشی غیر انتفاعی، دولتی، تیزهوشان با هم تفاوت معنی‌دار ندارند. لذا فرضیه پژوهشگر تأیید نمی‌شود.

جدول ۳: مقایسه میانگین‌های مربوط به مهارت‌های اجتماعی منفی در ۳ مدرسه

سطح معنی‌داری	F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	بین گروهی
۰/۲۴۷	۱/۴۰۹	۲۷۲/۶۶۶	۲	۵۴۵/۳۳۱	بین گروهی
		۱۹۳/۵۸۲	۲۳۹	۴۶۲۶۶/۰۵۷	درون گروهی
			۲۴۱	۴۶۸۱۱/۳۸۸	مجموع

در پاسخ به ادعای فرضیه ۳ تحقیق که مدعی است مهارت‌های اجتماعی مثبت تیزهوشان دختر نسبت به مدارس دولتی و غیرانتفاعی توأمان بیشتر می‌باشد از مدل آماری آزمون (تی) استفاده شد. با توجه به نتایج آمده در جدول ۴، از آنجا که t محاسبه شده ($t=-۲/۲۶۵$) از t

جدول در سطح ۰.۵٪ بزرگتر است. فرضیه پژوهشگر با نود و پنج درصد (۰.۹۵) اطمینان تأیید می‌شود بدین معنی که در مدارس تیزهوشان مهارت‌های اجتماعی مثبت از مدارس دولتی و غیر انتفاعی توأمان بیشتر است. و همچنین با توجه به تفاوت میانگین بدست آمده (۳/۷۸۳۳- = اختلاف میانگین) که مقداری منفی است می‌توان نتیجه گرفت که دانش‌آموزان دختر پیش‌دانشگاهی در مدارس تیزهوشان، مهارت‌های اجتماعی مثبت بیشتری نسبت به دانش‌آموزان دختر پیش‌دانشگاهی مدارس عادی و غیر انتفاعی به صورت توأمان دارند.

جدول ۴: مقایسه برابری میانگین مهارت‌های اجتماعی مثبت گروه‌های ۲ تایی مستقل

(مقایسه تیزهوشان و مدارس عادی و غیر انتفاعی توأم)

اختلاف میانگین	سطح معنی‌داری (2-tailed)	درجه آزادی	t
۳/۷۸۳۳-	۰/۰۲۵	۱۸۹/۷۸۰	۲/۲۶۵-

در پاسخ به ادعای پژوهشگر در فرضیه ۴ مبنی بر این که دانش‌آموزان دختر پیش‌دانشگاهی در مدارس تیزهوشان، مهارت‌های اجتماعی منفی کمتری نسبت به مدارس عادی و غیر انتفاعی توأمان دارند؛ نیز از آزمون (تی) استفاده گردید و همانطور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود چون t محاسبه شده ($t = ۱/۷۶۴$) از t جدول در سطح ۰.۵٪ کمتر است فرضیه تحقیق رد می‌شود و فرضیه صفر تأیید می‌شود.

جدول ۵: مقایسه برابری میانگین مهارت‌های اجتماعی منفی گروه‌های ۲ تایی مستقل

(مقایسه دانش‌آموزان تیزهوش با دانش‌آموزان مدارس عادی و غیر انتفاعی توأم)

اختلاف میانگین	سطح معنی‌داری (2-tailed)	درجه آزادی	t
۰/۰۵۴۹	۰/۰۲۹	۱۷۶/۲۲۹	۱/۷۶۴

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج این تحقیق نشان داد که: ۱- دانش‌آموزان دختر تیزهوش نسبت به دانش‌آموزان مدارس غیر انتفاعی از مهارت‌های اجتماعی بالاتری برخوردارند، در حالی که بین مهارت‌های اجتماعی مثبت آنها با دانش‌آموزان مدارس عادی تفاوت معنی‌داری مشاهده نمی‌شود. ۲- از جنبه مهارت‌های اجتماعی منفی بین دانش‌آموزان دختر شاغل به تحصیل در مدارس تیزهوشان، عادی و غیر انتفاعی تفاوت معنادار نیست، ۳- دانش‌آموزان دختر شاغل به تحصیل در مدارس تیزهوشان در مقایسه با مدارس عادی و غیر انتفاعی توأمان از مهارت‌های اجتماعی مثبت بالاتر و از مهارت‌های اجتماعی

منفی کمتری برخوردارند، ۴- مهارت‌های اجتماعی منفی دانش‌آموزان دختر تیزهوش تفاوتی با مجموع دانش‌آموزان عادی و غیر انتفاعی ندارد.

نتایج به دست آمده در آزمون فرضیه ۱ که نشان داد دختران تیزهوش از مهارت‌های اجتماعی مثبت بیشتری نسبت به دو گروه دیگر برخوردارند از یک سو با یافته‌های پژوهش استاب^۱ (۱۹۸۴)، به نقل از محمدی (۱۳۷۵)، ینگ^۲ (۱۹۸۲) و یائوس (۱۹۸۵) که نشان دادند مهارت‌های اجتماعی مثبت دانش‌آموزان مدارس عادی از دانش‌آموزان مدارس تیزهوش کمتر ولی از مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان غیر انتفاعی بیشتر است نا همسو است، زیرا در پژوهش حاضر معلوم شد بین دانش‌آموزان عادی و تیزهوش از جهت مهارت‌های اجتماعی مثبت تفاوتی مشاهده نمی‌شود، در حالی که مهارت‌های اجتماعی این دو گروه از دانش‌آموزان شاغل به تحصیل در مدارس غیر انتفاعی بیشتر است. هم چنین، یافته‌های این پژوهش در نقطه مقابل یافته‌های آشتیانی (۱۳۷۵) قرار می‌گیرد. در تحقیق آشتیانی (۱۳۷۵) معلوم شده بود که دانش‌آموزان تیزهوش از لحاظ مهارت‌های اجتماعی از دانش‌آموزان مدارس عادی و غیرانتفاعی ضعیف‌ترند. گفتنی است که واتسون (۲۰۰) و سالوو (۲۰۰۶) نیز به نتایجی شبیه به یافته‌های آشتیانی اشاره کرده‌اند. از دگر سو پژوهش‌های دیگر نتایجی را گزارش کرده‌اند که هم با یافته‌های این پژوهش ناهم‌هنگ است. و هم با یافته‌های پژوهش‌های واتسون (۲۰۰۰) و سالوو (۲۰۰۶). برای مثال، در پژوهش‌های ترخان و آزه‌ای (۱۳۷۲)، هوروتیز^۳ (۱۹۷۹)، مینوچین و شاپیرو^۴ (۱۹۸۳) گزارش شده است که براساس یافته‌های پژوهش‌های خود، دانش‌آموزان تیزهوش نسبت به دانش‌آموزان عادی از مهارت‌های اجتماعی مثبت بالاتری برخوردارند.

هم چنین، نتایج این پژوهش نشان داد که تفاوت میانگین نمرات مهارت‌های اجتماعی منفی دانش‌آموزان تیزهوش، عادی و غیرانتفاعی معنی‌دار نیست. از این جنبه، یافته‌های این تحقیق با بخشی از یافته‌های پژوهش نظری (۱۳۸۱) هم راستاست. در حالی که یافته‌های پژوهش‌های گروس (۱۹۹۳) و لاوکی (۲۰۰۷) را رد می‌کند، چرا که گروس (۱۹۹۳) و لاوکی (۲۰۰۷) بیان می‌کنند که افراد تیزهوش مشکلات متعددی در رابطه با مهارت‌های اجتماعی، پذیرش اجتماعی و کنار آمدن با جو گروه همسالان دارند. به‌طور کلی، یافته‌های پژوهشی در باب مهارت‌های اجتماعی در بین دانش‌آموزان تیزهوش و عادی یک دست و هماهنگ نیستند، شاید به این دلیل که در این پژوهش‌ها و از جمله در این پژوهش، بسیاری از عوامل مداخله‌گر که هر یک می‌توانند

1- Stub
4- shapiro

2- V. Inng

3- Hurutiz

رابطه بین متغیرهای مورد بررسی را تحت تاثیر قرار بدهند، نادیده گرفته شده‌اند و لذا تلاشی برای کنترل آنها نشده است. برای مثال، عواملی مثل سن، جنس، وضع اجتماعی - اقتصادی خانواده، شرایط ارزشی و فرهنگی فرد، هر یک به تنهایی می‌توانند در مسیر ارتباط هوش مهارت‌های اجتماعی اثرگذار باشند.

بنابراین می‌توان مدعی شد اگر چه دانش‌آموزان تیزهوش در مقایسه با دانش‌آموزان عادی از برخی ویژگی‌های شخصیتی محکمتری برخوردارند مثل عزت نفس بالا، مکان کنترل درونی، ادراک شایستگی، خودمختاری، انگیزه درونی، خودپنداری مثبت و مانند اینها (گرشام ۱۹۸۷) و این صفات به آنها کمک می‌کند به هنگام مواجهه با مشکلات احساس تنیدگی و اضطراب کمتری داشته باشند و از شیوه‌های مقابله‌ای مثبت‌تری استفاده کنند، اما عوامل فرهنگی - اجتماعی نقش بسیار مؤثری در افزایش یا کاهش مهارت‌ها و رفتارهای اجتماعی گرا ایفا می‌کنند (ترخان و اژه‌ای، ۱۳۷۲؛ هارتلی، ۲۰۰۶) به علاوه همان‌طور که باندورا^۲ (۱۹۶۲) بیان می‌دارد، نهادهای اجتماعی مانند مدرسه، دانش‌آموزان خود را به پذیرش ارزش‌ها و باورهای ناگزیر می‌کنند که بر نوع خاصی از رفتارهای اجتماعی گرا تأکید می‌ورزند، شاید مهم‌ترین علت واگرایی بین نتایج این پژوهش با برخی پژوهش‌ها و نیز بین نتایج پژوهش‌های پیشین در همین نکته نهفته باشد.

منابع فارسی

- آمالی، ش. (۱۳۷۷). بررسی مقایسه میزان کارایی و اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی و روش جرأت‌آموزی در کاهش اضطراب اجتماعی و کم‌رویی و تقویت اعتماد به نفس. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد چاپ شده دانشگاه شیراز.
- ترخان، م، و اژه‌ای، ج. (۱۳۷۲). بررسی رابطه بین موضع نظارت، عزت نفس و پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان تیزهوش و عادی. مجله استعدادهای درخشان، سال دوم، شماره ۴، صفحات ۵، ۱۹، ۲۰، ۳۲.
- فتحی آشتیانی، ع. (۱۳۷۰). بررسی تحولی تصور از خود، حرمت خود، اضطراب و افسردگی در نوجوانان تیزهوش و عادی. مجله استعدادهای درخشان، سال پنجم، شماره ۱، ۲۵۰-۲۵۳.

1- Hartley. Ch

2- Bandura. A

- محمدی، ن. (۱۳۷۳). تحول اخلاقی و دگر دوستی در نوجوانان سرآمد و عادی. *مجله استعداد‌های درخشان*، سال هفتم، شماره ۱۱، صفحات ۲۵-۲۳۷.
- نظری، ش. (۱۳۸۱). بررسی مهارت‌های اجتماعی دختران نوجوانان سرآمد در مدارس سمپاد. عادی و غیر انتفاعی تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد، واحد مرکز، مجتمع ولیعصر دانشکده روانشناسی.
- نمکی، ز. و اژه‌ای، ج و دلاور، ع. (۱۳۷۶). مقایسه ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان دبیرستانی دختر و پسر تیزهوش و عادی. *مجله استعداد‌های درخشان*، شماره ۲۲، ص ۱۲۹-۱۲۸.

منابع انگلیسی

- Bandura, A. (1962).** *Social learning and personality development*. New York: Holt.
- Burks, B. S. & Jensen, D. W. & Terman, L. M. (1930).** *Genetic Studies and Genius* (vol. 3). The Promise and Youth. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Colin, A. (2006).** *Games to help improve communication and social skills*. Available at: <http://learningdisabilities.about.com>.
- Columbus Group. (1991).** Manuscript of the meeting of Columbus Group. Columbus Group.
- Fine, G. A. (1981).** *Friends, impression management, and Preadolescent behavior*. In S.R. Asher and J.M. Gottman (Eds). *The Development and Children's Friendship* (pp.z). New York : Cambridge University Press.
- Gresham, F. M. & Flipt, S. N. (1987).** The Relationship between adaptive behavior and social skills. Issues in definition and assessment, *Journal of Special Education*, 21, 67, 181.
- Gross, M. U. M. (1993).** *Exceptionality gifted children*. New York: Rutledge.
- Hartley, C. N. (2006).** An altruistic approach to school skills education in high Schools. *University of La Verne; Degree: Ed. D.*
- Holling Worth, L. S. (1931).** The child and very superior intelligence and a special problem in social adjustment. *Mental Hygiene*, 15.(1), 3-16.

- Hall, K. A. (2006).** Educators' perceptions of the implementations process of a social skills/ violence prevention curriculum: A Qualitative Study. *Georgia State University : PhD Dissertation.*
- Janos, P. M. & Robinson , N. M. (1985).** Psychosocial development in intellectually gifted children. In F.D. Horowitz and M. O. Brien (Eds) *The Gifted and Talented : Developmental Perspectives* (pp.149-195). Washington , D.C ApA.
- Kennedy, D. M. (1995).** Glimpses and a highly gifted child in a heterogeneous classroom. *Reaper Review.* 17. 164-168.
- Lee, S. (2006).** A Comparison of student perceptions of learning in their co-op and intership experiences and the classroom environment: A study of hospitality management students. University of Central Florida; Degree: Ed.D.
- Loveky, D. V. (2007).** Highly gifted children and peer relationship. *Counseling and Guidance Newsletter*, Vol. 5, No.3. pp. 6-7.
- Mickelson, L. & Sugai, D. & Wood, R & Kazdin, A. E. (1983).** Social skills assessment and training with children: An Empirical Handbook, New York: Plenum.
- Nelson, P. (1997).** Behavior Problems: What's a School to Do?. Available at: <http://www.smhp.psych.ud.edu/news.htm>.
- Putallaz, m & Gottman, J. M. (1981).** Social skills and group relationship. In S.R. Asher and J. M. Gottman (Eds). *The Development and Children's Friendships* (pp.116-149). New York : Cambridge University Press.
- Pavlina, S. (2005).** Improving social skills. Available at: <http://www.StevePavlina.com>.
- Salvo, D. J. (2006).** The impact of a service- learning program on the academic and social skills of special needs students at New Jersey's Middle Township high school: A case study evaluation. *Wilmington College (Delaware); Degree: Ed.D.*
- Schlundi, D. & Mc fall, R. (1985).** New directions in the assessment of social competence and skills, Int, L'abate & M. Milan (Eds). *Handbook of Social Skills Training and Research.* New York: Wiley.

- Scheer, L. D. (2006).** Academic achievement and socialization skill development of North Dakota home schooled children. *The University of North Dakota; Degree: Ed.d.*
- Selman, R. L. (1981).** The child and friendship philosopher , in S. R. Asher and J. M. Gottman (Eds). *The Development and Children's Friendship.* (pp.242-272). New York: Cambridge University Press.
- Steen, S. (2007).** *Academic success through group work: Linking social skills, achievement, learning behaviors and collaboration.* George Mason University; Degree: PhD.
- Wallace, A. (1986).** *The prodigy.* New York: Dutton.
- Watson, S. (2000).** *Activities to support good social skills in the classroom.* Available at: <http://www.about.com>.
- Woods, L. (2006).** Parental perceptions of the importance of providing multicultural education for their children's education at elementary, middle, and high schools in an ethnically-diverse suburban school district. *Wayne State University; Degree: Ed.D.*
- Wampold, B. E. (1995).** Social skills and social environments prodded by different Holland types. A Social Perspective on person-environment fit. *Journal of Counseling Psychology, 42(3), 365-379.*

Archive of SID